

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ Ο ΓΑΜΟΣ

Για να καταλάβει κανείς τις μεταρρυθμίσεις που φέρνουν οι αποφάσεις της Αναθεωρητικής Επιτροπής του Αστικού Κώδικα στις νομικές σχέσεις των συζύγων, την δυνατότητα της εφαρμογής και τη σκοπιμότητά τους, πρέπει να έχει υπό όψει του το σχετικό με το θεσμό του γάμου δίκαιο που ίσχυσε ως σήμερα στην Ελλάδα καθώς και αυτά της Γερμανίας και της Ελβετίας, από τα οποία είναι επηρεασμένες οι περισσότερες από αυτές. Δίνω εδώ μια πρόχειρη σκιαγραφή τους για τους αναγνώστες του «Αγώνα».

Στη Γερμανία και την Ελβετία πριν από την έκδοση των αστικών κωδικών που στάθηκαν τα πρότυπα του νέου Ελληνικού Αστικού Κώδικα, ίσχυε με κάποιες μεταρρυθμίσεις το παλιό Γερμανικό δίκαιο, σύμφωνα με το οποίο η γυναίκα έχανε με το γάμο της την ελευθερία της διαχείρισης της περιουσίας της και υποβαλλόταν στην επιτροπεία του συζύγου της, χωρίς τη συγκατάθεση του οποίου δεν μπορούσε να επιχειρήσει καμιά νομική πράξη. Αντίθετα με τις αρχές αυτές, στην Ελλάδα ίσχυεν, αιώνες τώρα, ένα δίκαιο πολύ ανώτερο από το Γερμανικό, εσον άφορα τουλάχιστο το θεσμό του γάμου και πολύ πιο κατάλληλο για τη ρύθμιση των νομικών σχέσεων των συζύγων ύστερ' από τη σπουδαία μεταβολή που φέρνει στο θεσμό του γάμου ή χειραφέτηση της γυναίκας, το νεώτερο Ρωμαϊκό δίκαιο. Σύμφωνα μ' αυτό, έκτος από την προίκα, της οποίας η διαχείριση μόνο περιέρχεται στα χέρια του άνδρος, ή γυναίκα διατηρεί μετά το γάμο της την περιουσιακή της αυτοτέλεια και γενικά έχει όλη την ελευθερία να επιχειρεί κάθε νομική πράξη, ανεξάρτητα από τη θέληση του συζύγου της. Η διαφορά αυτή των νομοθεσιών εσον άφορα τη ρύθμιση των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων, έδημιούργησαν στις χώρες, όπου ίσχυον, διάφορες αντιλήψεις για τις προσωπικές σχέσεις των συζύγων γενικά, σε τρόπο ώστε στη Γερμανία και την Ελβετία ο λαός έθεωρούσε ως προχτές ακόμη το σύζυγο ως απόλυτο κυρίαρχο, ενώ στην Ελλάδα τον δέχεται άπλω ως αρχηγό. Και θα είχαμε με το δίκαιο των έθιμων τέλεια ισότητα στις προσωπικές σχέσεις των συζύγων, αν δεν ίσχυε στον τόπο μας ή παλιό αρχή ότι ο άντρας φέρει τα βάρη του γάμου. Από την αρχή αυτή προέκυψε η υποχρέωση του άνδρος να διατρέφει τη γυναίκα του, και από αυτή, το δικαίωμα να διευθύνει τα ζητήματα του γάμου, να ορίζει, την κατοικία κ.τ.λ., αυτό δηλ. που λένε τώρα «υπεροχή του συζύγου».

Από τα παραπάνω φαίνεται, ότι δε μπορούσαν να μεταρρυθμιστούν με τον ίδιο τρόπο ή Γερμανική και ή Ελληνική νομοθεσία. Στην Γερμανία και την Ελβετία, καθώς και εις όλα τα πολιτισμένα κράτη, έγινε από νωρίς ζήτημα, ότι δεν είναι σύμφωνη με τη φύση του γάμου ή καθιερωμένη κυριαρχία του άνδρος, και ότι ακόμα θα ωφελήσει το θεσμό ή τέ-

λεια έξισωση των συζύγων στα δικαιώματα θπως και στις υποχρεώσεις. Η απότομη όμως μετάπτωση από την κυριαρχία του άνδρος, στη τέλεια ισότητα των συζύγων στο γάμο δεν ήταν εύκολη στους αστικούς κώδικες των χωρών αυτών· γιατί καθιέρωσαν μεν την οικονομική αυτοτέλεια της παντρεμένης γυναίκας, άναγνώρισαν όμως την υπεροχή του άνδρος στο διακανονισμό των προσωπικών σχέσεων των συζύγων. Η υπεροχή αυτή χτυπιέται τώρα σε εύρητα κλίμακα στις χώρες αυτές για τους λόγους που αναφέρονται παραπάνω, και δεν θα άργήσει να καταργηθή ακολουθώντας την καθιερωμένη έξισωση των φύλων στην οικονομική και την πολιτική ζωή. Ξπως έχει άλλωστε καταργηθή στα βόρεια κράτη της Ευρώπης. Στο τόπο μας, όπου η προηγούμενη νομοθεσία του γάμου ήταν, καθώς αναφέραμε, πολύ ανώτερη από τη Γερμανική, ή βελτίωση του Αστικού κώδικα έπρεπε να γίνει ανεξάρτητα από κάθε μίμηση.

Ο Γερμανικός και ο Ελβετικός κώδικας έκαναν ένα πήδημα προς τα εμπρός για να φθάσουν το Ελληνικό δίκαιο του γάμου με σκοπό να κάνουν άργότερα άλλο ένα και να το περάσουν. Ο δικός μας αντί να κρατήσει τη θέση του προτύπου, έγύρισε πίσω για να τους μιμηθή. Αυτό έγινε πάνω κάτω.

Συγκεκριμένα στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων ο νέος Αστικός Κώδικας δεν έκανε σπουδαίες μεταβολές. Αναγνώρισε τον καθιερωμένο χωρισμό των περιουσιών των συζύγων και μαζί μ' αυτόν την οικονομική αυτοτέλεια της παντρεμένης γυναίκας. Στο σημείο μάλιστα αυτό κάνει και κάποιο βήμα προς τα εμπρός, καταργεί την υποχρέωση των γονέων να προικοδοτούν τα κορίτσια τους, που ήταν βάρβαρη από τη μιά μεριά για τους γονείς και πληρωνόταν άπ' την άλλη πολύ άκριτα από τα κορίτσια, ενώ συγχρόνως καθιέρωσε με ρητή πια διάταξη την υποχρέωση της γυναίκας, που ήταν ως τώρα ήθικη άπλω, να συμβάλλει και αυτή για τα βάρη του γάμου, ένωνώντας προφανώς την εργασία της μέσα στο σπίτι ή έξω από αυτό και γενικά κάθε οικονομική ένισχυση από την ατομική της περιουσία για τις ανάγκες της οικογένειας.

Στη ρύθμιση όμως των προσωπικών σχέσεων των συζύγων, ο νέος κώδικας δεν ακολουθήσε τον ίδιο δρόμο της ισότητας. Έπειδή δεν υπήρχαν στο προηγούμενο δίκαιο ρητές γι' αυτές διατάξεις, δανείστηκε μερικές από τον Ελβετικό και τον Γερμανικό κώδικα. Έτσι καθιέρωσε κι' αυτός την υπεροχή του άνδρος στη ρύθμιση των προσωπικών σχέσεων των συζύγων, που δικαιολογείται μεν στις παραπάνω νομοθεσίες, γιατί καθώς αναφέραμε, είναι μεταβατικές, προσωρινές να συνδέσουν ένα πολύ χειρότερο από το δικό μας νομικό παρελθόν προς ένα καλύτερο μέλλον, στη δική μας όμως μένει χωρίς καμιά δικαιολογητική βάση. Ο μόνος άλλωστε λόγος που δικαιολογεί στον τόπο

μας την καθιέρωση της υπεροχής του συζύγου, ή ευθύνη να φέρει τα βάρη του γάμου, έλειψε, ή καλύτερα έγινε αντίληπτο ότι δεν υπήρξε ποτέ. Παντού αναγνωρίζεται σήμερα, ότι ή γυναίκα φέρει τα βάρη του γάμου ίσια με τον άντρα, συντελώντας με την εργασία της μέσα στο σπίτι στην συντήρηση της οικογένειας. Η εργασία της νοικοκυράς που εξασφαλίζει την οικονομία της οικογένειας και την υγεία των μελών της, θεωρείται σήμερα επάγγελμα ισότιμο και εξ ίσου παραγωγικό με τα συνήθη ανδρικά επαγγέλματα. Αν προστεθή στην συμβολή αυτή της γυναίκας για την συντήρηση της οικογένειας ή ένισχυση που παρέχει σ' αυτή με την εργασία της έξω από το σπίτι, που είναι, σύμφωνα με τις τελευταίες στατιστικές, πολύ διαδομένη στη χώρα μας, ή με την προίκα που δίνει, που συνηθίζεται κι' αυτή πολύ στο τόπο μας, γίνεται φανερό ή ευθύνη της για τα βάρη του γάμου, ευθύνη ίσια κι' όμοια με αυτή του συζύγου, και πολλές φορές πολύ μεγαλύτερη, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις, στις οποίες ή παντρεμένη γυναίκα έχει και άλλο εισόγημα εκτός από το νοικοκυριό. Η μονομερής ευθύνη του συζύγου για τα βάρη του γάμου και ή υπεροχή του που προέκυψε από αυτή, είναι όπως λέγει στην εισηγητική του έκθεση ο διακεκριμένος επιστήμονας Κος Δεμερτζής «συμβατικόν ψεύδος» το οποίο δεν πρέπει να αναγνωρίζει ο αστικός κώδιξ. Απεναντίας ή ισότητα των ευθυνών των συζύγων και ή κοινή τους τύχη σ' όλες τις περιστάσεις τού βίου επιβάλλει την ισότητα των δικαιωμάτων για λόγους σκοπιμότητας και δικαιοσύνης. Ο γάμος μ' όλο τον ήθικό χαρακτήρα του, είναι ένας συνεταιρικός σύνδεσμος που έχει ανάγκη της ισότητας των δικαιωμάτων καθώς και των υποχρεώσεων για να μπορεί να αναπληρώσει τον σκοπό του. Αυτή άλλωστε ή ήθική του υπόσταση επιβάλλει την ισότητα, γιατί με την συναίσθηση της ισότητας αυτής, κανένας από τους συζύγους δεν θα μπορεί να είναι αυθαίρετος. Ίσια-ίσια συνηθίζονται οι δύο να σέβεται ο ένας τον άλλον, και αυτός ακριβώς, ο άλλοσοφισμός, εξασφαλίζει την συζυγική ευτυχία. Και είναι άδικαιολόγητος ο φόβος ότι ή αναγνώριση ίσων δικαιωμάτων μεταξύ των συζύγων θα κλονήσει το θεσμό του γάμου. Απεναντίας θα τον ισχυροποιήσει γιατί ή συναίσθηση της ισότητας αυτής θα καταστήσει τη γυναίκα, όπως αναφέρει ή ίδια εισηγητική έκθεση, «συνειδητώς ελευθέραν και επομένως έν συνειδήσει πλέον διατεθειμένην να δεχθή την υπεροχήν του άνδρός, εκεί ένθα αυτή θα επέβαλλετο εκ της φύσεως των πραγμάτων».

Για τον ίδιο λόγο, γιατί δηλαδή ή έννοια της υπεροχής τους ενός από τους συζύγους σέ οποιαδήποτε περίπτωση της συζυγικής συμβίωσης δεν συμβιβάζεται με τον χαρακτήρα του γάμου, θεωρείται άδικαιολόγητη και άσχοπη ή πρόταση του άρμολίου εισηγητή (1), «περι ήγεμονίας της γυναικός έν τῷ οίκῳ». Είναι φανερό ότι ή πρόταση αυτή έχει επινοηθή για την πρόληψη των διαφόρων αυθαίρεσιών του συζύγου που είναι δυνατόν να προέρχονται από την καθιερωμένη

υπεροχή του στο συζυγικό βίο. Κακή επινόηση, γιατί μ' αυτή καθιερώνονται δύο αντί μιας υπεροχές, και διάκριση ακόμα των δικαιωμάτων μέσα στο γάμο, που ασφαλώς θα βλάψει αντί να ωφελήσει το θεσμό. Η οικογένεια δεν έχει ανάγκη όπως ή πολιτεία από εξουσίες και από διακρίσεις των δικαιωμάτων τους για να διοικηθή. Απεναντίας, αν οργανωθή όπως εκείνη, είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να εκπληρώνει τον προορισμό της. Γιατί εκείνη μόνον ζει μέσα στην διάκριση και την ισοροπία των εξουσιών, ένθ' αυτή καταρρέει με τη πρώτη σύγκρουση των καθηκόντων». Παιδιά άλλωστε θα είναι τα έβρα της εξουσίας της γυναίκας; Η οικονομία του σπιτιού μαζί μ' αυτή ή συντήρηση και ανατροφή των παιδιών άνήκουν στην άρμοδιότητά της; Αλλά αυτά δεν άνήκουν και στην άρμοδιότητα του συζύγου; Και ή υπεροχή του; Θα δημιουργήσει λοιπόν ο νόμος νέους, άγνωστους ως τώρα, λόγους προστριβών των συζύγων;

Σχετική με την απόφαση της Αναθεωρητικής Επιτροπής περί «ήγεμονίας της γυναικός έν τῷ οίκῳ» και με την ίδια δικαιολογητική βάση, την πρόληψη δηλαδή των αυθαίρεσιών του συζύγου, είναι μία άλλη απόφασή της, σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο μπορεί, στη περίπτωση κατά την οποία ο σύζυγος παραμελεί τα καθήκοντά του στη οικογένεια, να επιβάλλει στους δφειλέτες του να πληρώνουν τή χρέη που του δφείλουν στη γυναίκα του. Η απόφαση αυτή που είναι φυσικό επακόλουθμα της καθιερωμένης υπεροχής του συζύγου, θα εξυπηρετήσει ασφαλώς την οικογένεια αφού θα της παρέχει τους απαραίτητους για την συντήρησή της πόρους, στην περίπτωση κατά την οποία ο σύζυγος θα δυστροπέη ή δεν θα μπορεί να τους δώσει. Ο Έλβετικός και ο Γερμανικός κώδικας δίνουν ακόμη στη γυναίκα το δικαίωμα ν' αντιπροσωπεύει το σύζυγό της όταν επιχειρεί νομικές πράξεις για την συντήρηση της οικογένειας της. Οι νομικές αυτές πράξεις θεωρούνται στην περίπτωση αυτή ότι έχουν έκτελεσθή από τον ίδιο σύζυγο. Οι σχετικές διατάξεις είναι ευτοχές και σκόπιμες και δείχνουν ολοφάνερα την ειλικρινή πρόθεση των άρμολίων νομοθετών να προλάβουν τα έκτροπα που μπορούν να προκύψουν από την υπεροχή του συζύγου στο γάμο, που κατ' ανάγκην αναγνώρισαν.

Σκόπιμη ακόμη και δίκαια είναι και ή απόφαση της Αναθεωρητικής Επιτροπής σύμφωνα με την οποία ο δικαστής μπορεί, ύστερα από σχετική αίτηση της γυναίκας, να προσδιορίσει την κατοικία, ή να μεταρρυθμίσει απόφαση του συζύγου πάνου σέ οποιαδήποτε υπόθεση σχετική με τη συζυγική συμβίωση, που θα αποτελεεί κατάχρηση εξουσίας ή θα είναι άσυμφωρη για την οικογένεια ή τα παιδιά, ή δεν θα ανταποκρίνεται στην ήθική και υλική συμβολή της γυναίκας για την παραγωγή του συζυγικού βίου. Γενικά το δικαίωμα της προσφυγής στο δικαστήριο, που παρέχει στη γυναίκα την ευχέρεια να προστατεύει την οικογένειά της από την καθιερωμένη υπεροχή του άνδρός, θα προλάβει πολλές καταχρήσεις ή καταστροφές άλλωστε αναπόφευκτες. Ο φόβος, ότι θα κλονήσει τον θεσμό του γάμου το γεγονός ότι θα κρίνει τις συ-

(1) Στο ζήτημα αυτό δεν είναι γνωστό, καθώς δεν εδημοσιώθηκαν ακόμη οι αποφάσεις της Επιτροπής, αν εξεδόθηκε απόφαση.

(Συνέχεια από την σελίδα 4)

ζυγικές διαφορές το δικαστήριο, είναι αστήρικτος, γιατί η επέμβαση του δικαστού στα ζητήματα του γάμου είναι ήδη καθιερωμένη στον τόπο μας με τον νόμο περί διαζυγίου. Είναι δυνατό άλλωστε να αποσβηθῆ ὁ νομιζόμενος αὐτὸς κίνδυνος με τὴν ἔδρυσή και ἐδῶ εἰδικού γιὰ τὴς ὑποθέσεις τοῦ γάμου δικαστηρίου με δικαιοδικὸ χαρακτήρα ἀνάλογου με τὰ Vormundschaflegericht τῆς Ἑλβετίας και Γερμανίας. Ἐξ ἄλλου εἶναι φανερό ὅτι οἱ διατάξεις περί προσφυγῆς στὸ δικαστήριο ἔχουν ἠθικὸ κυρίως χαρακτήρα, προσωρισμένες νὰ προλαμβάνουν μᾶλλον παρά νὰ καταστέλλουν τὴς μεταξύ τῶν συζύγων προστριβές.

Τελειώνοντας ἡ Ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ τὴς ἐργασίας τῆς πάνω στὴς προσωπικὴς σχέσεις τῶν συζύγων ἀποφάσισε νὰ ἀναγράψει στὸ Ἀστικὸ Κώδικα μιὰ διάταξη, σύμφωνα με τὴν ἑποῖα ἡ παντρεμένη γυναίκα δὲν θὰ μπορεῖ νὰ ἀσκεῖ ἐπάγγελμα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νοικοκυριὸ χωρὶς τὴν συναίνεση τοῦ ἀνδρός τῆς. Ἡ διάταξη αὐτὴ, καθὼς δὲν ἔχει σχέση με τὴ νομοθεσία πού ἔρχετο ὡς σήμερα στὴν Ἑλλάδα και γενικὰ με τὴς ἀντιλήψεις πού ἐπικρατοῦν στὸ τόπο γιὰ τὴν ἐργασία τῆς παντρεμένης γυναίκας, δίκαια μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀντιπραγματικὴ. Καὶ εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητη, τόσο περισσότερο γιατί θὰ βλάψει χωρὶς ἄλλο ὄχι μόνο τὸ θεσμὸ τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὴν ὁποῖα στερεῖ ἓνα σπουδαιότατο

πόρο γιὰ τὴν συντήρησή τῆς, ἀλλὰ και τὴν ἐργαζόμενη γυναίκα γενικὰ στὴν ὁποῖα κανεὶς δὲν θὰ ἐμπιστεύεται πιά ἐργασία ἀπὸ τὸ φόβος ὅτι δὲν ἔχει τὴ σχετικὴ συναίνεση τοῦ ἀνδρός τῆς, ἢ ἂν ἔχει ὅτι θὰ τῆς ἀνακληθῆ, και τοὺς τρίτους πού συναλλάσσονται μ' αὐτὴν, και τὴς συναλλαγές γενικὰ. Μιὰ ἀνάλογη διάταξη, εἰδικὴ ὅμως γιὰ τὴν ἀσκηση τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος πού πέρασε στὴ νομοθεσία μας με τὸν Ναπολεόντειο ἐμπορικὸ νόμο, πολεμήθηκε ἀπὸ τοὺς καλύτερους νομομαθεῖς μας. Γιὰ τοὺς λόγους, αὐτοὺς, και γιατί δὲν δίνονται στὸν Ἀστικὸ Κώδικα ὁ ὁρισμὸς τοῦ ἐπαγγέλματος, ὥστε νὰ ξέρονται οἱ σύζυγοι και οἱ τρίτοι πού συναλλάσσονται μ' αὐτοὺς σὲ ποιὴς περιπτώσεις χρειάζεται ἡ περίφημη αὐτὴ συναίνεση, οὔτε καθορίζονται οἱ διατυπώσεις τῆς παροχῆς και τῆς ἀνάκλησης τῆς ἀδείας αὐτῆς τοῦ ἀνδρός ὥστε νὰ προστατεύονται οἱ τρίτοι ἀπὸ τὴν καταδολιευση αὐτῶν με κοινὴ συνενόηση τῶν συζύγων, ἢ σχετικὴ διάταξη θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντικατασταθῆ. Ὁ κ. Δεμερτζῆς προτείνει σχετικὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ μιὰ διάταξη, σύμφωνα με τὴν ὁποῖα τὸ δικαστήριο θὰ μπορεῖ με τὴν αἴτηση τοῦ συζύγου νὰ ἀπαγορεύῃ εἰς τὴν γυναίκα νὰ ἀσκεῖ ἐπάγγελμα πού ἀντιστρατεύεται εἰς τὰ ἦθη ἢ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς οἰκογενείας. Ἐμεῖς θὰ προτείναμε τὸ δικαίωμα αὐτὸ τῆς προσφυγῆς στὸ δικαστήριο νὰ ἀπονεμηθῆ και στοὺς δύο συζύγους.

Ἀλεξάντρα Κόττου